

УДК 005.21:005.591.61:336.71(5-11)(5-13)

Шлапак А.В.здобувач кафедри міжнародного обліку і аудиту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇН ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ

У статті проаналізовано сучасні процеси диверсифікації банківської системи країн Південно-Східної Азії. Визначено групи проблем, які суттєво гальмують її розвиток. Запропоновано заходи, що посилять конкурентні переваги банківської системи країн Південно-Східної Азії.

Ключові слова: банківська система, фінансовий глобалізм, кредитний капітал, міжнародна конкурентоспроможність.

Шлапак А.В. СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРАН ЮГО-ВОСТОЧНОЙ АЗИИ

В статье проанализированы современные процессы диверсификации банковской системы стран Юго-Восточной Азии. Определены группы проблем, которые существенно тормозят ее развитие. Предложены меры, которые усилят конкурентные преимущества банковской системы стран Юго-Восточной Азии.

Ключевые слова: банковская система, финансовый глобалізм, кредитный капитал, международная конкурентоспособность.

Shlapak A.V. STRATEGIC AREAS OF BANKING DIVERSIFICATION IN THE SOUTH-EAST ASIA

The paper analyzes the contemporary processes of diversification of the banking system of Southeast Asia. Defined group of problems that significantly impede its development. The measures that will strengthen the competitive advantages of the banking system of Southeast Asia are proposed.

Keywords: banking system, financial globalism, credit capital, international competitiveness.

Постановка проблеми. Процеси становлення і розвитку національних моделей фінансових систем країн Південно-Східної Азії охоплюють тривалий історичний період, зазнаючи впливу різноманітних факторів ендегенного та екзогенного характеру, пов'язаних з поглибленням процесів фінансового глобалізму, трансформаціями їх економічних та політичних систем, а також динамізацією процесів регіональної економічної інтеграції в азієському мегареґіоні та нарощуванням масштабів трансґордонного руху фінансових активів. Центральне місце у структурі національних фінансових ринків країн Південно-Східної Азії посідає банківський сектор як головний інституційний «канал» акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів в економіці, а відтак – трансформації сукупних заощаджень в інвестиції та включення національних фінансових систем у глобальний фінансовий простір. Крім того, банківський сектор є також одним з найважливіших фінансових інститутів поступального розвитку економік країн Південно-Східної Азії, забезпечуючи фінансування зовнішньоторговельних операцій, внутрішніх і зовнішніх інвестиційних процесів. Не випадково реалізація урядами країн ПСА стратегічних завдань економічного розвитку та стабільність фінансової системи всього азієського мегареґіону значною мірою опираються на банківську діяльність, ефективність її роботи, а також систему регулювання банківської сфери та механізми її диверсифікації відповідно до умов фінансової глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато робіт вітчизняних та зарубіжних авторів присвячено процесам диверсифікації банківської системи країн Південно-Східної Азії, зокрема, таких вчених, як С. Клессенс, А. Деміргуч-Кунт та Г. Хьоцинґ.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначення основних проблем, які сповільнюють розвиток банківської системи країн Південно-Східної Азії, та пошук шляхів подолання цих проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ґрунтовний аналіз сучасних процесів диверсифікації банківської системи країн Південно-Східної Азії дає змогу виокремити *три групи проблем*, які суттєво гальмують її розвиток. Насамперед слід відзначити проблеми загальносистемного характеру, що справляють вплив на стабільність кредитно-фінансової системи регіону загалом. Так, за усталено високими темпами макроекономічного зростання країн Південно-Східної Азії вже тривалий час криється висока уразливість їхніх банківських систем, низька якість кредитних портфелів банків, високий рівень «токсичних» боргів, сумнівні активи на балансах. Значною мірою в цьому винні уряди і центральні банки країн ПСА, котрі перешкождали зміні вартості національних валют спочатку за умов значного припливу іноземного капіталу, а згодом – його різкого відпливу. Уряди також заохочували надмірне кредитування, зокрема, у Таїланді – у секторі нерухомості, у Малайзії – пряме кредитування продовжувалося в окремих секторах, в тому числі у малому підприємстві. Водночас центральні банки не робили спроб запровадити контроль над кредитами, а такі заходи, як встановлення мінімального розміру капіталу, є менш жорсткими порівняно зі звичайними заходами, що реалізуються у Північній Америці чи Європі [1].

Окремо слід сказати про проблему домінування в країнах Південно-Східної Азії (особливо Китаї) моделі фінансування, орієнтованої та залучення коштів населення та державних капіталовкладень у різних формах, а також недостатній розвиток механізмів залучення грошових ресурсів на глобальних фінансових ринках за рахунок розміщення акцій (ІРО) та інших цінних паперів. Крім того, доводиться констатувати участь азієських банків і у реалізації напівлегальних схем, спрямованих на обхід існуючих обмежень із залучення і розміщення коштів населення.

Так, значну проблему для банківських систем країн Південно-Східної Азії становить поширення «тіньового» банківського сектору, що пов'язано з

обмеженим доступом малого і середнього бізнесу, а також індивідуальних сільськогосподарських господарств до кредитних ресурсів. Зокрема, згідно даних Народного банку Китаю, на відміну від державних підприємств, лише 60% сільськогосподарських господарств мають доступ до отримання кредитів від офіційних кредитно-фінансових структур. При цьому кошти, що ними залучаються, лише частково (на 30%) здатні задовольнити їх попит на позикові ресурси[2]. Все це створює умови для поширення в Китаї так званої «тіньової» банківської системи як сукупності інститутів і схем, котрі працюють як банки, однак не являються такими формально, а відтак – перебувають поза зони банківського регулювання.

Друга група проблем диверсифікації банківської діяльності країн Південно-Східної Азії пов'язана з регулюванням фінансової сфери і збереженням регуляторних обмежень на інтеграцію національних фінансових ринків держав у глобальну фінансову систему. Так, більшість банків країн Південно-Східної Азії на відміну від американських та європейських дотепер зберігають низку обмежень на транскордонний рух фінансових активів. Вони стосуються як прямих заборон (обмежена конвертованість валюти, обмеження на власність та діяльність іноземних інвесторів), так і приховано-регуляторних заходів та інструментів (обмеження операцій зі злиттів та поглинань, антимонопольне законодавство, регулювання компаній-олігополій, обмеження на операції між вітчизняними банками та компаніями та ін.). Як свідчать дані таблиці 1, найбільш лібералізовані режими транскордонного переміщення фінансових активів сформувались нині в таких країнах Південно-Східної Азії, як Республіка Корея, Гонконг та Сінгапур. Тут зберігаються незначні або неявні обмеження на проведення банківськими установами валютнообмінних операцій; операцій короткострокового грошового ринку; інвестиційних операцій з купівлі-продажу акцій і облігацій, що включені в лістинг на фондових біржах; операцій з середньо- і довгострокового банківського кредитування; а також прямого іноземного інвестування і операцій злиттів і поглинань.

Натомість, у країнах Південно-Східної Азії (Індонезії, Філіппінах, Малайзії та Таїланді) на усі перераховані вище операції зберігаються помірні обмеження, а у Китаї – навіть жорсткі обмеження. Певні проблеми у КНР створює пряме підпорядкування Народного банку Китаю та Комісії з регулювання банківської діяльності (*China Banking Regulatory Commission*) Державній раді, зокрема, в питаннях управління банківським сектором, а також надмірний бюрократичний тиск у галузі [4].

Тим не менше, в останні роки намітилась тенденція до певного пом'якшення системи банківського регулювання КНР, пов'язаного із затримкою запровадження Комісією з регулювання банківської діяльності жорсткіших вимог щодо показників достатності капіталу, а також зниженням норми обов'язкового резервування до 21%, що не тільки дає змогу китайським банкам надавати більше кредитів без залучення додаткових коштів від продажу акцій чи облігацій, але й вже вивільнило у банківській системі цієї країни понад 350 млрд. юанів капіталу [5].

І, нарешті, третя група проблем диверсифікації банківських систем країн Південно-Східної Азії пов'язана з недостатнім в цілому рівнем конкуренції на ринках банківських послуг, низькою прибутковістю місцевих банків та відносно слабкою підготовкою їх персоналу і керівництва. Не слід скидати з рахунків також низький рівень управління і оцінки кредитних ризиків і брак механізмів судово-юридичного захисту кредитно-фінансових закладів щодо повернення розміщених кредитних коштів.

У відповідь на об'єктивну необхідність подолання цих «вузьких місць» функціонування банківської індустрії країн Південно-Східної Азії вона перебуває нині на порозі радикальних змін. Вони пов'язані як з посиленням впливу процесів фінансового глобалізму, так і конвергенцією з фінансовими ринками країн Північної Америки та Західної Європи на основі лібералізації регуляторної системи банківської діяльності, а також модернізацією національних фінансових політик в частині регулювання міжнародних фінансових потоків і розвитку місцевих ринків капіталу. Разом з тим, існують певні відмінності у реформуванні фінансових секторів країн-лідерів і країн ПСА. Якщо США і Західна Європа впроваджують найрадикальніші за останні сімдесят років заходи реформування фінансових секторів насамперед в частині подолання їх глибоких структурних диспропорцій та зниження ризиків фінансової системи, то ключові заходи фінансового реформування у країнах Південно-Східної Азії сконцентровані на нівелюванні надмірної залежності фінансових систем від банків як основних фінансових посередників та поглибленні інтеграції азійських ринків капіталу у глобальну фінансову систему.

Так, ухвалення у США у 2010 р. Закону Додда-Френка, запровадження нормативів банківської діяльності Базель III та численних національних і регіональних регуляторних ініціатив в Європі сформували якісно нову регуляторну платформу функціонування глобального фінансового ринку, спрямовану на недопущення повторення глибоких кризових явищ 2007–2010 рр. Загалом усі регуляторні ініціативи зводяться до таких заходів: забезпечення платоспроможності і ліквідності банківської

Таблиця 1

Обмеження на транскордонний рух фінансових активів окремих країн у 2010 р. [3]

Країна	Валюто-обмінні операції	Операції короткострокового грошового ринку	Інвестиційні операції з купівлі-продажу акцій і облігацій, що включені в лістинг на фондових біржах	Операції з середньо- і довгострокового банківського кредитування	Пряме іноземне інвестування і операції злиттів і поглинань
Китай	xxx	xxx	xxx	xxx	xxx
Японія і Респ. Корея	x	o	o	o	x
Південно-Східна Азія (за виключенням Сінгапуру)	xx	xx	o	xx	xx
Гонконг і Сінгапур	x	o	o	o	x
США і Європа	o	o	o	o	x

o – незначні обмеження; x – неявні обмеження; xx – помірні обмеження; xxx – жорсткі обмеження

системи відповідно до вимог Базель III; структурні реформи банківського сектору, спрямовані на звуження спектру непритаманних банкам комерційних та інвестиційних операцій, реформування ринків капіталу; розширення захисту інвесторів і споживачів капіталу.

Усі перераховані вище заходи, як стверджують авторитетні експерти [3], лише посилять конкурентні переваги банківської системи країн Південно-Східної Азії, з огляду на високу норму заощадження капіталу в національних економіках та консервативну систему банківського регулювання. Інакше кажучи, азійські банки, маючи вищі показники достатності капіталу та ліквідності порівняно з іноземними банками, що працюють в країнах ПСА, отримують значні конкурентні переваги. Підтвердженням цього є, зокрема, дані, представлені на рис. 1, які свідчать про те, що на момент запровадження вимог Базель III діяльність банків країн ПСА порівняно з американськими, європейськими та австралійськими банками характеризувалась значно меншими фінансовими обмеженнями, зокрема щодо показників стабільності фінансування та покриття 30-денної ліквідності.

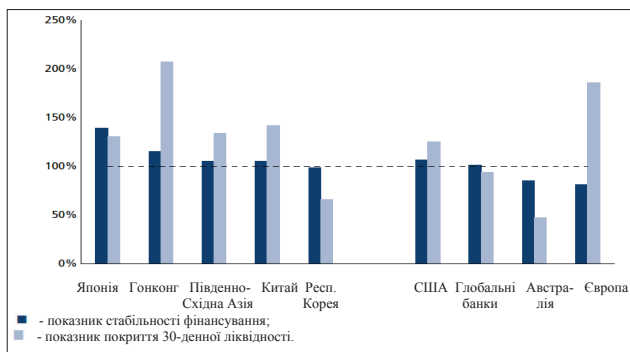

Рис. 1. Відповідність показників банківської діяльності окремих країн вимогам Базель III у 2010 р. [3]

При цьому слід відзначити, що в багатьох азійських юрисдикціях на сьогодні практично неможливо імплементувати більшість радикальних заходів структурного реформування банківського сектору, що реалізуються у посткризовий період у США та країнах Західної Європи. Йдеться насамперед про поділ роздрібної і оптової банківської діяльності (за зразком Великобританії), запровадження у банківську діяльність «правила Волкера» (США) або оподаткування банківських операцій (Європа). Причинами цього є значно менший вплив глобальної економічної кризи на азійський банківський сектор, концентрація регуляторних заходів на питаннях посилення інтеграції банківського сектору у глобальну фінансову систему, диверсифікації банківських інструментів, нарощування глибини фінансових ринків, забезпечення економічного зростання, на протипагу механізмів антициклічного менеджменту, а також доволі консервативна культура азійського банківництва.

Саме такі розходження лежать в основі певної дивергенції в показниках економічного зростання

азійських країн і продуктивності їх фінансових установ. Водночас іноземні банки, що діють на території країн Південно-Східної Азії, змушені будуть реагувати на такі відмінності, реалізуючи інноваційні бізнес-моделі і стратегії міжнародної конкурентоспроможності, особливо щодо нарощування фінансової експансії на небанківський сектор.

Висновки з даного дослідження. Резюмуючи вищевикладене, слід відзначити, що останні десятиліття позначились швидким розвитком та диверсифікацією ринків банківських послуг країн Південно-Східної Азії, які виявляються у постійному нарощуванні рівня їх капіталізації, змінах їх інструментальної структури, удосконаленні механізмів їх функціонування, а також запровадженні нових інструментів. І хоч у зв'язку зі світовою економічною кризою спостерігалась тенденція до певного зниження обсягів кредитування в євровалютах, однак даний ринок і далі відіграє вельми важливу роль у сучасних процесах міждержавного переміщення кредитного капіталу.

Об'єктивними передумовами диверсифікації банківських систем країн Південно-Східної Азії в умовах фінансового глобалізму є насамперед загострення глобальної конкуренції на ринку банківських послуг, а відтак – нагальна необхідність зміцнення міжнародних конкурентних позицій банків регіону; їх перетворення у стійкі фінансові інститути, здатні протистояти кризовим явищам; а також потреба диверсифікації банківських продуктів із запровадженням у практику інноваційних банківських послуг. З-поміж факторів, які обумовлюють в останні десятиліття активні диверсифікаційні процеси в діяльності банків країн Південно-Східної Азії, головну роль відіграють: зростання обсягів внутрішньорегіональної торгівлі в Азійському мегарегіоні, лібералізація банківської діяльності та зростання рівня добробуту населення азійських країн, суттєве розширення регіональної бази заощадження капіталу та депозитно-кредитних операцій, а також масове впровадження нових електронних технологій, засобів комунікації та високотехнологічного обладнання, що забезпечує більш якісну і швидку передачу банківської інформації, удосконалює технологічні процеси в діяльності азійських банків та розширює їх можливості більш оперативного маніпулювати фінансовими потоками в регіоні Південно-Східної Азії та за його межами.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Чуб О.О. Банки у глобальній економіці : [монографія] / О.О. Чуб. – К. : КНЕУ, 2009. – С. 59.
2. Китайская Народная Республика: политика, экономика, культура. К 65-летию КНР. – М. : ИД «ФОРУМ», 2014. – С. 165.
3. Wyman O. The Future of Asian Banking. – Vol. 1. – P. 6.
4. Вдовин А.Н. Банковская система КНР: направления развития и реформирования / А.Н. Вдовин // Азия и Африка сегодня. – 2014. – № 11. – С. 38.
5. Барановський О. Сьогодення світового ринку банківських послуг / О. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 4. – С. 22.